

मन : अनलॉक

वेगळे पण जुळलेले...

रोशनी

या मित्रांनो! घेऊन जा! लुटा! लुटा! लुटून न्या!

मन : अनलॉक

हे पुस्तक फुकट नाही

यामागे अनेकांचे कष्ट व पैसे आहेत.

पण तरीही आम्ही ते वाचकांना विनामूल्य घेऊ देतो.

कारण ई पुस्तक एकदा बनलं की एकजण वाचो वा एक लाख.

आमचं काहीच कमी होत नाही.

उलट आनंद वाढतो.

मजा येते.

पण

तुम्ही ते फुकट का घ्यावं?

तुम्हालाही काही देता येईल.

असे काही द्या ज्याने ई साहित्यच्या लेखकांना, टीमला आणि तुम्हालाही आनंद मिळेल

आणि तुमचं काहीच कमी होणार नाही.

तुम्ही आशिर्वाद आणि शुभेच्छा द्या

लेखकांना फोन करून दाद द्या

आपल्या मित्रांचे मेल पत्ते आम्हाला द्या

मित्रांना हे पुस्तक मेल आणि Whatsapp करा

ई साहित्यचे फेसबुक पेज, इन्स्टाग्राम, टेलिग्राम यांवर स्वतः जा व इतरांना

आमंत्रित करा. सोशल मिडियावर ई साहित्यचा प्रचार करा.

सर्वात बहुमोल अशा तुमच्या सूचना द्या

दाद म्हणजे स्तुतीच असावी असे नाही. प्रांजळ मत, सूचना, टीका, विरोधी मत यांचे स्वागत आहे. प्रामाणिक मत ज्याने लेखकाला व ईसाहित्य टीमला प्रगती करण्यासाठी दिशा ठरवण्यास मदत होईल. मराठीत अधिक कसदार लेखन व्हावे व त्यातून वाचक अधिकाधिक प्रगल्भ व्हावा. अखेर संपूर्ण समाज एका नव्या प्रबुद्ध उंचीवर जात रहावा.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

सादर करीत आहे

-

मन : अनलॉक

(भावबंधसंग्रह)

लेखिका

रोशनी रवींद्र शिंदे

मन : अनलॉक

लेखिका: रोशनी रवींद्र शिंदे

Address : 29,Jijamata colony near rest house,Pachora Dist : Jalgaon

Mobile No : 9673284931

Email : writeroshani17@gmail.com

छायाचित्रे: गुगलवरून साभार

या पुस्तिकेतील लेखनाचे सर्व हक्क लेखिकेकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण व नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी लेखिकेची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई (तुरुंगवास व दंड) होऊ शकते.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशक :ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.in

www.esahity.com

esahity@gmail.com

eSahity Pratishthan

eleventh floor

eternity

eastern express highway

Thane.

प्रकाशन : २९ डिसेंबर २०२०

©esahity Pratishthan®2020

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फ्रॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई साहित्य प्रतिष्ठानची परवानगी घेणे- आवश्यकआहे.

मनोगत

नमस्कार, मी रोशनी रवींद्र शिंदे.

पेन-डायरीला माझ्या लिखाणाची ओढ माहीत आहे पण आता तुम्हा सगळ्यांशी विचारांची देवाण-घेवाण व्हावी या दृष्टीकोनातून एक पाऊल टाकण्याचा हा छोटा प्रयत्न.

दररोज घडणाऱ्या घटना आणि त्यासोबत मनाची होणारी तारांबळ यातूनच निर्माण होणारे विचार, आचार आपल्या संपूर्ण आयुष्यभराचा आराखडा राखण्यास मुलभूत घटक असतात. मनात रोवलेला एक विचार, स्वतःला आणि आजुबाजुच्या संपूर्ण वातावरणावर परिणामकारक ठरू शकतो इतकी ताकत बाळगतो. मनाच्या अंगणात विचारांच्या पारिजातकाला बहर यावा अन् त्यास रसिक, वैचारीक सुवासाची जोड देतील इतकेच...

मी अशी अनामिक वास्तवाच्या शोधात,

आभासी जगातून लुप्त होण्याच्या प्रयत्नात...!

रोशनी

अर्पणपत्रिका

त्या प्रत्येक व्यक्तीस आणि क्षणास
जे मला लिहीण्यास प्रेरणा देतात...

मन : अनलॉक
वेगळे पण जुळलेले आहे...!

रोशनी.

अनुक्रमणिका

- १ . ते २१ दिवस.
- २ . त्यात काय आहे.
- ३ . अवस्था ते अस्वस्थता...
- ४ . पुढचा प्रवास
- ५ . लहर
- ६ . डागडुजी
- ७ . भ्रान्त
- ८ . संवाद
९. अडीच अक्षरं...
१०. भिंत

ते २१ दिवस

काय...! आता २१ दिवस घरातच थांबावे लागणार आहे. #२१दिवस, #मीटाईम, #क्वालिटीटाईम आणि अजून भन्नाट अशा स्टोरी आणि स्टेट्स केहाच ठेवल्या गेल्या होत्या. आजपासून किंबहुना आतापासून पुढचे २१ दिवस कसे असतील यातच काहींचे २० दिवस उरले असतील. सकाळी उशिरा उठणे यापेक्षा दुपारी उठणे म्हणायला जास्त सोयीस्कर ठरेल. काहींना हेही नवखे नव्हतेच. सोशल मिडीयाचा वापर करून किंवा मग फक्त सोशल मिडीयासाठी म्हणून काहीतरी नवीन या २१ दिवसात केलेच पाहिजे म्हणजे कसे तेवढेच आपले लाईक्स आणि कमेंट्स...! काय तो उत्साह, अगदी याच महिन्याच्या सुरवातीला मी कशी होती? याची मलाच लाज वाटेल इतका तुडुंब भरलेला. आता काहीच काम नाही म्हणून आईने नेमून दिलेली कामे सगळ्यांना नाही म्हटले तरी आनंदाने करणे भागच होते पण तरीही चुकून आलेल्या पाहुण्यांना परत फिरता येणे शक्य नव्हते तसेच वेळेचेही झाले होते, वेळ जाण्यास तयारच नव्हती. वेळे अभावी राहून गेलेल्या बऱ्याच गोष्टी करण्यास आता मुभा होती. “हे का केले, काहीही रिकामे कामे करावे फक्त, असच सहज म्हणून” अशा अनेक वाक्यांना आता पर्याय नव्हता कारण आतापर्यंत त्या अलीकडचेच करत आलो

होतो सगळेच. नाही म्हटलं तरी प्रत्येकाने काहीतरी नवीन प्रयत्न करून पाहिलेच. ज्यांना बाजारातून भाजी विकत घेता यायची नाही ते आज भाजी आणून बाहेर पाण्यात भिजू घालण्यापासून ते थेट भाजी ताटात येईपर्यंत त्यांचे शिकून झाले. थोडक्यात काय तर २१ दिवस आरामात जाताय असेच...

“लाव रे तो चित्रपट...!” म्हणत जमलेले सगळे किंवा खूप काळानंतर कुटुंबासोबत पहिल्यांदाच चित्रपट पाहण्याचीही वेळ असेल. शिक्षणाच्या कारणाने अनेक भेटी चुकलेल्या भावंडांची मैफिल, गोंधळ सगळंच छान. पोरं डोळ्यांसमोर आहेत आणि घरचं खाण्यास भेटतंय, आईचे तितकेच समाधान. घर कसे बहरले होते जणू ‘आम्ही चार पावसाळे जास्त पहिलेत’ असे वारसाहक्कानेच लाभलेले हे वाक्य या पावसाळ्यात वाहून गेले ते कायमचे असे म्हणता येईल. कारण ‘तुम्ही कोरोना पहिला होता का’ यामुळे वेळेनुसार बदल हा हवाच. ‘येथे थुंकू नये’ आणि तिथेच नेमके कसे थुंकत असतील लोकं? याचे मला नेहमीच आश्चर्य वाटते ! तसेच घराबाहेर निघायला नाही सांगितले तरी काही विशेष लोकं घरात थांबणे शक्यच नाही म्हणून की काय बाहेर फिरून येणे, असे दररोजचे चालू होते. आपल्या मनाला आपण ही सवय नक्कीच लावून ठवतो, नको त्या गोष्टींमध्ये अडकत जातो. या २१ दिवसांची उलटी गिनती केव्हाच सुरु झाली होती, दिवसामागून दिवस जात होते कोरोनाचा प्रादुर्भाव वाढतच होता आणि त्याच्या भीतीने

विळखा घालायला सुरवात केली होती. सगळेच खेळ मनाने खेळले जातात. मनाचा सरळ संबध शरीराशी असतो. मनाप्रमाणे नाही झाले की त्याचे परिणाम शरीर सहन करते. शरीराची काळजी घ्यावी तशी मनाची काळजी घेणे खूप महत्वाचे आहे. नवीन काही करणे किंवा जे आहे त्यातच नवीन शोधणे हे मला उकलत होते. खूप गोष्टींमागे पळणे त्या पेक्षा विशिष्ट गोष्टींसाठी धावणे कुठेतरी मनाला समजावले पाहिजे.

कपाटातील पुस्तके पुन्हा एकदा नव्या पद्धतीने रचावीत म्हणून सगळी पुस्तके काढलीत. खरं तर पुस्तकांना पसारा म्हणणे मला अजीबात पटत नाही. कपाटात साचलेली धूळ साफ करावी तसे या दिवसात मनावर साचलेली धूळ थोडी का असेना पुसली गेली असे म्हणायला काही हरकत नाही. आपण दररोज स्वतःला इतके गुंतवून ठेवतो आणि सगळाच गुंता करून ठेवतो. कधी तो गुंता आपल्याल्याच घेरतो इतके साधे कळेपर्यंत आपण त्यात अडकलेले असतो. असं नाही वाटत का ही अशी २१ दिवस, चला कमीत कमी १५ दिवस वर्षातून आपल्या स्वतःसाठी राखून ठेवावी. स्वतःलाच का सबबी द्याव्यात आपण? वर्षभर मनावर साचत आलेली धूळ एकदा तरी साफ करायला नको?

त्यात काय आहे...

झालं... आता व्हिडीओ कॉल म्हणजे तास दोन तास सहज जाणार. काय गं आई त्यात आता दुसरे काही आहे का करायला. असेही इतके दिवस झाले आम्ही भेटलोच नाही. बाहेर जाणे आता सध्या तरी विसरून जा..काय तर म्हणे सगळ्या मैत्रिणी मिळून फिरायला जाणार कुठेतरी. काय असते काय हे कुठेतरी? लॉकडाऊन अजून वाढले ऐकले का तुम्ही? अगं त्यात काय नवीन आहे. ते काल होते आजपण आहे आणि किती दिवस का महिने ते काही आता सांगता येणार नाही. एकदाचा काय तो पर्याय मिळो या कोरोनावर म्हणजे सुटलो सगळे. वा ! झाले का बोलून. मावशीला फोन लाऊन दे म्हटले की लगेच तुमचे ते नेट संपत, काय तर रेंज जाते. होते ते कधी कधी. किती दिवसानंतर भेटलो आम्ही ते पण असे. ठीक आहे म्हणा, भेटणे महत्वाचे. माध्यम काही असो. भेटण्याच्या पद्धती बदलल्या सगळ्यांच्याच. काहींना सवय असते तशी. तरी प्रत्यक्ष भेटणे म्हणजे काही वेगळेच पण दूर असून सोबत असल्याचा अनुभव छानच ! स्वतःशी बोलण्याची सवय कधी झाली लक्षात आलेच नाही. मी घरात आहे, सुरक्षित आहे. जे घरापासून लांब होते त्यांना किती हालअपेष्टा सहन कराव्या लागल्यात? आपण आपल्या सोयींमध्ये रमून जातो आणि एकदा

का रमलो की पुढे जाणे अशक्य. त्यातून बाहेर डोकावून पाहिलेच पाहिजे. तसे प्रयत्न आणि मनाची तयारी दोन्ही हवे. सहज बाहेर फेरफटका मारायला निघाली, “काळजीसकट.” आता हळूहळू लोकं बाहेर पडू लागलीत. कोरोनासोबत दिवस काढू लागलीत.

रस्ता तसा गजबजलेला नव्हताच. एक सदगृहस्थ भेटले आमच्यात बोलणे दुरूनच चालू झाले. मुळात बोलावे की नाही हा मोठा गंभीर प्रश्न. पण त्या सदगृहस्थाबद्दल तसे काही वाटले नाही. वेगळीच चमक वाटली. न ओळखणाऱ्या व्यक्तीबद्दल आपलेपणाची जाणीव होणे हा एक प्रकारे खरा आनंद ! कुठलाही परिचय न देता आमचे बोलणे सुरु होते. त्यांनी मला सहज एका गोष्टीची आठवण करून दिली, तशी ती लहानपणापासूनच ऐकलेली होती. ‘ससा आणि कासव’ त्यात काय आहे फारसे नविन ऐकायला, सुरवातीला मलाही असेच वाटले. पण ज्या पद्धतीने त्यांनी सांगायला सुरवात केली ती अशी की त्या शर्यतीत कासव जिंकते आणि ससा हरतो, का तर ससा मध्येच गवत खाण्यासाठी थांबायचा अन् एकदाचा झोपला आणि तिकडे कासव जिंकले असे सगळ्यांचे तोंडपाठ असतेच. माझेही तसेच होते. ते सदृहस्थ म्हणाले हीच पहिली चूक ! मुळात कासव तिथेच जिंकते जेव्हा ते सश्यासोबत शर्यत लावायला तयार होते जरी ससा आपल्यापेक्षा खूप चपळ आहे हे माहित असूनही. शर्यतीच्या सुरवातीलाच आत्मविश्वासाची जोड हवी. आपण हरणार हे कासव सोडून

सगळ्यांना वाटले होते. सश्याला माहित होते की तो जिंकणारच कासवासमोर तरी. हा झाला अतिआत्मविश्वास. एकदाची शर्यत सुरु होते; कासव आपले निमुटपणे एकाच मार्गाने चालत असते. आपल्या चालण्याला कोणी हसतेय का, ससा कुठपर्यंत पोहचला, आपण हरणार की काय असलं काही, काही त्याला वाटत नव्हते. त्याला फक्त शर्यतीच्या शेवट पर्यंत चालत राहणे इतकेच माहित. सश्याचे चालू अल्लम-टल्लम आणि कासवाला वेळ आहे म्हणून थोडे झोपून घेतो आणि तिथे तो शर्यत गमावतो. कासवाने हे पाहिल्यावरही कासव चालले हळूहळू आपल्या मार्गावर आणि जिंकते. जोपर्यंत ससा जागी होतो तोवर सगळच हातातून निसटलेले असते. थोडक्यात काय तर, आपली शर्यत अशा कितीही सश्यांसमोर असली तरी आपल्याला आपला प्रवास पूर्णच करायला हवा मग तो आपल्या पद्धतीने असला आणि इतरांसाठी कितीही खालावलेला असला तरी काही-काही संबंध नसावा. गोष्ट तीच होती तोंडपाठ आणि आवडीची पण तरीही आज नवीन वाटली. त्या सदृहस्थानी माझ्याकडे पाहिले आणि हसून आम्ही निरोप घेतला पुन्हा भेट होईलच असा विचार न करताच !

आज परत वळतांना मी मला नव्याने भेटली पुन्हा. आपल्या आयुष्याच्या शर्यतीत आपण ससा व्हावे की कासव ही ज्याची त्याची निवड अन् आवड . जे काही कराल त्याची ठराविक पद्धत असेल ती हळू असली तरी चालते यालाच रसायनशास्त्रात क्वासी-

स्टॅटीक पद्धत म्हणता ज्यामुळे आतली सिस्टिम संतुलित राहते. आपण स्वतःशी आंतरिकरित्या जितके जास्त जुळले जाऊ तितके आपण आपल्याला गमावण्याचे पर्याय कमी करू शकतो. जिवंतपणी मरण्यात कसला आला आहे आनंद? आनंद तर जगण्यात असतो प्रत्येक क्षण, उद्या म्हणजे आजचा, आताचा क्षण ! घडणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीला चूक-बरोबर या साऱ्यात बसविण्याचा प्रयत्न कराल तर त्यातून शिकणार कधी. घडणारा प्रत्येक क्षण हा काहीतरी शिकण्यासाठी असतो. आणि त्याला ही जर नावं ठेवलं तर बाकी चार लोकां काय काम करतील मग?

आपले बोलणे आणि वागणे आपल्या विचारांचे प्रकटीकरण करत असते. जर वाऱ्याच्या दिशेने वाहवत जाण्यातच मजा येत असेल तर त्यात कसले आले आहे धाडस. प्रवाहात असणे म्हणजेच बरोबरच असते असे अजिबात नसते. कदाचित आपण त्या प्रवासाठी बनलेलेच नसावे आणि त्याच प्रवाहात आपण स्वतःला शोधात राहिले तर कसे शक्य होईल. आपला प्रवाह नेमक्या कोणत्या दिशेला वाहतो याची जाणीव असायला हवी, निदान प्रवाहाविरुद्ध वाहण्याची हिंमत दाखवावी. सोपे असते का प्रवाहाविरुद्ध बंड पुकारणे? बंड. हो ते बंडच असते स्वतःविरुद्ध वाहणाऱ्या प्रवाहाला आपल्या प्रवाहाचे अस्तित्व दाखवण्यासाठी पुकारलेले बंड. बंड पुकारल्यावर आपला आवाज कोणला ऐकूच

येणारही नाही कधीतरी पण तरीही ते बंडच असते, फक्त ते समाजमान्य नसते इतकेच.

अवस्था ते अस्वस्थता...

नाविन्य काय असावे? जे या आधी कधीच उपजले नाही ते, का कधी जाणलेच नाही. मुळात का हवे नाविन्य? सगळच ठीक असताना का म्हणून उगाच अडचणी वाढवाव्यात, नाही का?

आणि इथून पुढे माझा पेन काही लिहू शकला नाही. रात्रीचे किती वाजलेत ते बघावे असे नाही वाटले, आता सवय झाली होती माझ्या पेन आणि डायरीला. किती ताटकळत ठेवते मी त्यांना, पण तरीही ते लिहून घेण्यास तयार ! बैलांच्या पायाला खुर टोचून घेतात वेळोवेळी पाय शाबूत रहावेत म्हणून तेही करताच की सहन अजून त्रास नको म्हणून. थोडक्यात काय तर पैलू पाडल्याशिवाय हिऱ्याला चमक नाही मिळत नाहीतर तो कोळसाच असतो. कोळशाच्या खाणीत हिरा सापडतो कमालच आहे. पेन आणि डायरी ज्याच्या त्याच्या जागी ठेवून दिली. मी तिथेच स्तब्ध. घड्याळाचा आवाज फक्त, टक-टक-टक सुन्न करणारा आणि थोडा भीतीदायक. वेळ निघून जातेय असा. सगळेच वेळेत हवे असते ना आपल्याला सुरवातीपासून. अरे देवा ! मी पुन्हा भटकली वाटते. होते असे कधी कधी, आपण तिथेच राहतो खूप काळापासून आणि मनाला बदलाच्या अपेक्षेने पर्याय हवे असता. आपण शाबूत

असतो तिथेच पण मन नाही मानत. बहिणाबाईंनी म्हटलेच आहे ना, "मन वढाय वढाय उभ्या पिकातलं ढोरं, किती हाकला हाकाला फिरी येती पिकावर." आणि मी पुन्हा जिथे थांबली होती तिथूनच लिहायला सुरवात केली. कवितेने, लिखाणाने गवसले होते मनाला, आता मनाला सांभाळणे तितकेसे कठीण वाटू लागले होते. मनाची अवस्था म्हणावी की अस्वस्थता, इथून सुरवात झाली होती आता खरी. अस्वस्थता काहीतरी कोरत असते मनावर, आतमध्ये बोचत असते सतत, उबाळ यावे इतके ! मनाला सतत भिती असते कोंडल्याजाण्याची आतल्या आत आणि मी कागदावर कविता लिहिते. कविता वाचल्यावर बहुतेक विचारतात, "कसे सुचते लिहायला?" खर तर, मी त्याचेच उत्तर शोधतेय. मला नाही जमत कागदाला शब्दांच्या फेऱ्यात गुंफायला आणि कुठलाच भावनिक कोलाहलही नको असतो. मी अडकत जातेय तितके पुरेसे आहे. कवितेचे हे असेच असते, ती सतत मला जाणीव करून देते माझ्यातल्या जाणिवेची. ती मला शाळेत असतांना भेटली ती कायमचीच ! सुरवातीला थोडा वेळ लागला मला सगळे पटण्यास पण तिने मला ओळख करून दिली, जगण्याची !

माझ्यातले अगदीच काही शिल्लक नाही राहिले तरी ती तशीच असेल, पारदर्शक! तिला सतत जाणीव असते माझ्या असण्याची, लिहिण्याची. तरीही मला का कुणाच ठाऊक आम्ही भेटायला नको होतो असे वाटते?

इथे प्रत्येकाला स्वतंत्र आयुष्य आहे, अस्तित्व आहे. चिमुटभर दुःख हवयं कोणाला. आपल्या दुःखाचे सोहळे का व्हावेत. सतत दुःखाला कुरवाळत नाही बसायचे असेच शिकायला पाहिजे. काही दुःख असता ज्यांना कधी तोंडवर करून बोलताच नाही येत मग सुरु होते घुसमट. आतल्या आत एक जाळ तयार व्हायला सुरवात होऊन जाते आणि आपण अडकत जातो. रस्त्याने चालताना अचानक कुठूनतरी लटकलेले जाळे अंगाभोवती चिकटले की आपली लगेच झटपट सुरु होऊन जाते पटकन मोकळे व्हावे त्यापासून असे वाटते. मग मनाच्या जाळ्यात अडकलेल्या स्वतःला आणि मनालाही बाहेर काढणे किती गरजेचे असू शकते, नाही का? कुठल्याश्या त्या गर्दीच्या गोंगाटात आपला आवाज कोणाला ऐकुच येऊ नये. आपण गर्दीचाच भाग होत जातो याची जाणीव व्हायला हवी. गर्दीतून जितके लवकर दूर जाता येईल तितके चांगले. तिथे श्वास रोखला जातो आणि आपल्याला भीती वाटायला लागते स्वतःविषयी आणि तीच भीती रोखते आपल्याला स्व ची जाणीव होण्यापासून. मुळात हा माझा अड्डहास आहे असे वाटत असेलही. इतक्यात पेन बंद पडला. मुद्दाम अडून बसला पेन असेच वाटायला लागले. इतक्या सहज लिखाण थांबेल असे नाही वाटत आता मला. बाजूलाच पेन्सिल दिसली, हे ठीक आहे पेन्सिल ने लिहिणे, नाही पटले तर सहज मिटवता येऊ शकते. तसे ते पेनाने ही शक्यच आहे पण सगळ चांगले दिसावे असेच माहित आहे

आपल्याला. मुळात मला जे चांगले वाटते ते एखाद्याच्या दृष्टीने नसणारही, प्रत्येकासाठी चांगले आणि वाईट हे ज्याच्या त्याच्या अनुभवानुसार ठरेल. आधीपासूनच का बऱ्याच गोष्टींना कुठल्याश्या व्याख्येत बसवले जाते हेच मला समजत नाही? व्याख्या म्हणजे आपण एखाद्याला विशिष्ट रचनेत अमुक पासून तर टमुक पर्यंत बांधून ठेवतो, नक्कीच ते काही काळापर्यंत ठीक आहे पण त्या पलीकडेही जाऊ शकतो असे किमान कल्पना करणाऱ्यासाठी या अश्या तथाकथितांमुळेच खरे बंधन निर्माण होतात. हे मान्यच आहे की, त्या एखाद्या गोष्टी संबंधित काळानुरूप भाकीत असू शकता पण म्हणून आपण बदलाच्या दिशेने जाऊच नये हे कितीपत?

पुढील कविता कधी जन्म घेईल ते मलाही नाही सांगता येत आणि तिने कुठल्यातरी त्याच वेळी यावे असेही नाही वाटत. तिला जेव्हा जन्माला यायचे असते तेव्हा ती कधी जन्म घेते ते माझे मलादेखील कळत नाही. काही कविता जन्म न घेताही जगत असता, त्या त्यांच्या जन्माआधीच कविता असतात. जन्म – कविता, यांच्याच दरम्यान कुठेतरी अस्वस्थता रमत असते. ती अकारणही असू शकते. कधीकधी अस्वस्थता बोथट वाटते, तर कधी धारदार शस्त्रासारखी जणू आता याच क्षणाला आपले मन, झालेल्या जखमा सहन नाही करू शकणार आणि कोसळून जाईल की काय असे वाटून जाते. होत नाही तसे काही कितीही वाटले तरी.

या सगळ्यात जे काही स्फुरत जाते तेच जगवत असते कवितेला.
कविता जगतांना पाहून मीसुद्धा जगणं सुरु करत असते...

पुढचा प्रवास

गतकाळाच्या आठवणींमध्ये रमल्यावर वेळ कसा निघून गेला समजलेच नाही. आपल्याला निमित्त हवे असते काहीतरी करण्यासाठी, घडण्यासाठी किंवा आपण निमित्त तयार करू शकतोच की. सगळंच ठरवलेलं आपल्या मनासारखे होईल असे नसते आपण फक्त प्रयत्न करू शकतो त्या दिशेने. हो, पण त्या मार्गी केलेले प्रयत्न सगळंच बदलवू शकता, इतकी ताकतही बाळगताच. कधीतरी आपले प्रयत्नसुद्धा प्रामाणिक असले तरी हवे तसे नाही होत याचा अर्थ आपण त्यातून काहीच साध्य करत नाही असे नाही. आपण केलेली मेहनत आणि अनुभव कधीच वाया जात नाही. ते कुठल्या न कुठल्या प्रकारे आपल्या जगण्याला कलाटणी देतातच यावर माझा विश्वास आहे. हे सगळे कुठल्या तरी का पद्धतीने म्हणा माहित असते पण नेमक्या त्या वेळी आपल्याला नाही समजत. त्याच क्षणांना डगमगून जातो आणि आपली विचार प्रक्रिया शिथिल होऊन बसते, त्यात आपण निर्णय नाही घेऊ शकत. सगळेच कोलमडून जाऊ शकते असे वाटायला सुरवात होऊन जाते. पण अशा वेळेस निदान स्वतःला सांभाळणे अधिक महत्वाचे ठरते. कारण आपण परिस्थिती सुधारू शकतो इतकी ताकद प्रत्येक

व्यक्ती बाळगतोच. फक्त कुठल्याश्या त्या भीतीमुळे अथवा गत अनुभांवांमुळे आपण आता निर्णय घ्यायला किंवा परिस्थिती सांभाळायला तयार नाही होत. हे मान्यच की अनुभवातून शिकलेले धडे नक्कीच उपयुक्त ठरत असता पण त्यातून फक्तच धडे घेता येतात असे नसते. त्यासोबत नाही म्हटले तरी आपण स्वतः आपल्यावर विश्वास ठेवायला डगमगतो आणि आपण इतरांनी आपल्यावर विश्वास ठेवावा अशी अपेक्षा बाळगतो आणि नाहीच काही तर गृहीत धरतो. थोडक्यात काय तर कुठेतरी डगमगण्याची सुरवात ही अनुभवांपासून सुरु होते. आपल्या आत कुठेतरी चालू असते की हे जर मी केले आणि तसे झाले नाही तर? यापेक्षा आपण आपल्या अनुभवातून आपल्या चुका बाजूला काढून ठेवाव्यात म्हणजे कसे पुढच्या वेळेस आपल्याला आपल्या चुका ठळक दिसत असता आणि बाकी उरते ती त्याच गोष्टींची मुळात आपण ज्यात निष्णात आहोत.

कुठे जायचे आहे हे माहीत नसले तरी आपला प्रवास हा आपल्यालाच करावा लागतो. आपले आयुष्य आपल्यालाच जगावे लागते. मार्ग काय तेवढे टप्याटप्यात वळण घेतच असता. पुढचा प्रवास कसा असेल या विचारापेक्षा तो कसा पार करता येईल हे अधिक महत्वाचे. तसे सोबत बरेच वेगवेगळे प्रवासी भेटतच असता अधूनमधून. एक प्रवासी म्हणून प्रत्येकाला वेगळा प्रवास अनुभवायचा असतो. मार्ग जरी तसाच असला असे वाटत असले

तररी प्रवासातील अडचणी नक्कीच वेगळया असता. त्या प्रत्येकासाठी वेगवेगळे मुखवटे घालून सज्ज असता, आपल्या अवेळी. अडचणींना वेळ समजत नसते असे मला वाटते. आता अडचणींना वेळच कळत नाही म्हटल्यावर आपण अडचणींना सामोरे जाऊन वेळ बदलवू शकतोच, नाही का?

लहर

समुद्राच्या किनारी उभे राहून लाटा पाहत असतांना प्रत्येक लाट माझ्यासाठी एक नवीन प्रश्न घेऊन यायची, यक्ष प्रश्न नसला तरी तो प्रश्न होता. किनाऱ्यावर उभे राहणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीसाठी आनंद फुलवून जाई पण इतक्या लोकांना आनंदोस्तव वाटणारी लाट इतका आनंद कुठून आणते याचा शोध मात्र घ्यायलाच हवा. उत्तरं शोधण्यासाठी दूरवर नजर टाकली; पण समुद्राला समाविष्ट करण्यासाठी माझे डोळे पुरेसे नव्हते. गरज होती अजून लाखो डोळ्यांची...नद्यांनी नकळत वाहून आणलेला कचरा त्याने निमुटपणे समेटून घेतला होता अन् हव्या त्या वेळी त्याला किनाऱ्यावर सोडूनही देत होता, सहज. समुद्र कधी शांत असतो का? असेलही फक्त तो जाणवत नसेल. समुद्राच्या लाटांवरून प्रत्येकाने तो कधीच शांत नसतो असे ठरवून मोकळीक मिळवली. परंतु तो आवाज समुद्राचा नाही लाटांचा असतो. आता समुद्र काय अन् लाटा दोघे एकच. त्यात कसला कुठे फरक असा प्रश्न नक्कीच उत्पन्न होतो. काय असेल भिन्नता त्या दोघांत? समुद्र किनारी तशी बरीच गर्दी दाटलेली होती पण तरीही मला फक्त समुद्राचीच हाक जाणवत होती. किनाऱ्यावर उभे राहून समुद्र किती खोल वा त्याच्या आत काय काय दडून बसलेले असेल याचा कयास लावणे

अशक्यच. जितके त्याच्या आत जाण्याच्या प्रयत्न केला तितके नवनवीन रहस्य उकलत जातील. समुद्र खोल असतो यावर कोणीही आक्षेप घेणार नाही आणि म्हणूनच तो शांत आहे. त्याच्या आत खूप काही गाठी निर्माण झाल्या असतील पण काही गाठी असतातच न उकलण्यासाठी आणि काही न उकललेल्या बऱ्या. कारण त्याच्या शांतीचा भंग झाला तर...

समुद्र अन् मन या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू ! मनालाही तितकीच असीमता जितकी समुद्राला किंबहुना त्याच्या पेक्षाही जास्तच. एखाद्याच्या मनाचा दरवाजा उघडून जर कोणी आत शिरत असेल तर ही असीमता पार करण्याचे धाडस दाखवावे नाहीतर किनाऱ्यावरच स्तब्ध असावे. एखाद्याच्या मनात जितक्या आत शिरण्याचा प्रयत्न केला तितके रहस्य बाहेर येतातच, पण आत शिरताना त्याच्यावर विश्वास ठेवावा की तो कधी बुडवणार नाही. समुद्राच्या आत जाऊन त्यालाच पोखारण्याची हिमंत दाखवणारा, समुद्र केव्हाच त्याला समेटून घेईल अन् त्याच्यातील रहस्य तशीच राहतील वर्षानुवर्षे..!

“काही गोष्टी सांगून मन समजत नसते त्यासाठी मनाला समजून घ्यावे लागते”.

डागडुजी

आता आपण टीम तयार करू, मग टॉस करू...चला चला बॅटिंग आली... कॉलर ताणून जय तयार. पोरं खेळाच्या तयारीत लागली. मी मात्र गॅलरीत निवांत बसून त्यांची खेळण्याची वाट बघत होती. सकाळी सकाळी थंड वाऱ्याची चाहूल शरीरासोबतच मनापर्यंतही पोहचतेच अन् जे मनापर्यंत पोहचते ते मला फार आवडते. खेळण्यासाठी सगळे सज्ज. पहिलाच चेंडू स्टंप ला जाऊन धडकला, तोच जय म्हणतो,"तो आउट नाही. ट्रायल होता हा." सगळे सुरात सूर मिसळून पुनः खेळण्यासाठी तयार...मी या सगळ्याचा आनंद घेत होती. त्यादिवशी मात्र मला गल्ली क्रिकेट या खेळाचे काही गंमतीशीर नियम समजले ते असे –

गच्चीवर आउट..

एक टप्पा आउट..

आणि असे बरेच काही होते. मला हे सगळे खूप मजेदार वाटत होते आणि का वाटू नयेत. मला क्रिकेट चे सगळे नियम अगदी तोंडपाठ आहेत. या पोरंंच्या नियमांना कुठलेच तारतम्य नव्हते आणि असे नियम नसतात हेही त्यांना माहित होते. पण तरीही ते हे नियम पाळतातच. परीस्थितीनिरूप त्या नियमांची बांधणी झालेली आहे.

गेल्या कित्येक वर्षांपासून असे अनेक नियम तयार करण्यात आले अन् त्यांची अंमलबजावणी होतेय अशीच. मुळात त्या नियमांचा घटनेशी काहीही संबंध नसला तरी तसे वागावे लागते कारण तसे नियमात आहे किंवा आजपर्यंत तसेच करत आलो आहोत हे ऐकायला येतेच. सुरवातीपासून निर्मिलेले नियम अशाच पद्धतीने तर बनवलेले नसतील ना? ज्या पद्धतीने गल्ली क्रिकेटचे नियम मुळ नियमांच्या साच्यातले नसतानादेखील पाळले जातात तसेच तर आपण करीत नाही ना? काही नियम ठराविक काळासाठी आणि परिस्थितीशी अनुरूप असतात पण त्या नियमांचे रूपांतर परंपरा या शब्दात कधी होते कळतच नाही. आज अशा पद्धतीने चालत आलेल्या परंपरा अनेकांच्या अडचणी होऊन बसल्या आहेत. एखादी गोष्ट जर परिस्थितीशी जुळत नसेल तर का पाळावा तो नियम? जर थोड्या अधिक प्रमाणात ह्याच नियमांची डागडूजी करण्यात आली तर आयुष्य अजून रुचकर नक्कीच होईल.

मला नाही जमत, सहज. ठराविक असे काही करायला. हो, म्हणजे मी काहीतरी तर करत असेलच ना, असे वाटू शकतेच आणि या अशा वाटण्यात माझी काहीच हरकत वगैरे काही, काही नाही. तसे वाटून गेलेले, वाटत असलेले बरेच काही असते आपल्या सगळ्यांकडे पण नाही जमत सांगता, बोलता. कुठलेतरी बंधन असते किंवा आपण स्वतः त्यात अडकलेले असतो. अगदी तेच असते ते ठराविक असे. आपल्यापैकी कोणीतरी, कधीतरी का

होईना असतोच या ठराविक शब्दाला न मानणारा किंबहुना असे
वाटण्यासाठी आपणही ठराविकच असतो, नाही का?

भ्रान्त

“जगी या जीवनी, जगण्याची भ्रान्त

कुठला तो गोंगाट, मनाचा आकांत”

इति रोशनी उवाच...! अगदी सगळंच शिगेला पोहचून जाते असे वाटायला लागते. मागे वळून पाहिले तर कुजलेली फुले, पाकळी न पाकळी गळून पडलेली. कोणीही यावे आणि पायाखाली चिरडून गेलेले. पुढे बघावे तर तिळमात्र विश्वासाचा किरण दुरवरही डोकावून बघत नाही आणि आता, या क्षणाला वेळच समजत नाही. दोन भिंतीवर वेगवेगळी दोन घड्याळ, पण त्यापैकी एकही चांगली वेळ दाखवण्याची हिंमत करत नव्हते. अशी वेळ नाही म्हटलं तरी येतेच. कुणी कशाला स्वतःहून ओढवून घेईल अशी वेळ, नाही का? हा वेळेचा स्थायीभाव असे म्हटले तरी काही हरकत नाही. कधीतरी का असेना त्या दोर्घी घड्याळांपैकी एखादे तरी नक्कीच बंद पडेल. हा झाला आशावाद, कुठेच दिसत नसला तरी आपण स्वतः ओढवून घ्यायचं याला. घड्याळ लवकर बंद पडावे यासाठी एकमात्र नामी उपाय ! असो.

आपण आपल्या शोधात निघण्याचा विचार करावा अन् कधीतरी त्याच विचाराला आडवाट निवडण्याची वेळ यावी. होते असे बऱ्याचदा माझ्यासोबत, त्याच्यासोबत आणि इतर कोणाहीसोबत किंवा होऊ शकते. जे होणार आहे आणि जे घडतंय

त्यात किंचित साम्य असते ते कुठेतरी फुलले पाहिजे आपल्यात. मान्य की, काही बदल अनपेक्षित असतात. त्या बदलांना कशा पद्धतीने बदलाच्या नजरेतून बघता येईल तितके ते लोभस वाटू शकता. अर्थात हे एका ओळीत लिहिलेले तितके सोपे नाही. पण कुठलाच पर्याय नाही, सगळंच संपले असे तर अजिबात नसते. मुळात प्रत्येक प्रश्नाचा जन्म हा त्याच्या उत्तरासाठी झालेला असतो. आता त्या प्रश्नांचे जीवन उत्तराच्या दिशेने कसे करता येईल इतके तरी प्रयत्न करावे. जिथे कुठेच पर्याय दिसत नाही त्यावेळेस स्वतःला ढवळून काढायचे, समिश्रीत झालेल्या त्या सगळ्याच गोष्टी कोणाला गढूळ वाटूच शकता. थोडा वेळ दिला तर सगळं नितळ होऊन जाते, गाळ खाली बसून जातो आणि वेळ आली की त्यालाही बाहेर फेकून द्यावेच लागते. कितीकाळ इतरांनी आपल्यात ढवळाढवळ करावी?

तडजोड. आयुष्य म्हटले की तडजोड आलीच. साधारण अर्थे आयुष्य हेच ऐकण्यात काही जण तडजोड करतात की काय असे वाटते. कमी अधिक प्रमाणात तडजोड ठीक असते. सगळीकडेच तडजोड कशाला? आयुष्य जगताना बाकी इतर बऱ्याच काही गोष्टींची साथ असताना त्यात 'तडजोड' ची भर पडावी. आपल्या स्वप्नासाठी तडजोड करावी, स्वप्नात नाही. हा नियम वाटला तरी चालेल. मार्ग खडतर असतीलच, म्हणून मार्गाच्या दिशेने जाऊच नये, त्यापेक्षा तोच मार्ग स्वीकारून न

थांबता चाल करत रहावी. सुरवातीला ज्या शोधात मार्गक्रमण चालू कराल त्याच वाटेवर ज्याची कल्पनाही नसेल तसेही काही अनुभव येऊच शकता, मनरम्य असे. आपले मन कुठे रमते? या प्रश्नाचे उत्तर आयुष्याच्या कोणत्याही उंबरठ्यावर मिळाले तरी आता फार उशीर झाला, असे वाटत असले तरी एकदा का असेना त्या दिशेने प्रयत्न तरी करावा. सरतेशेवटी जे राहून जाते ते खास असते ही जाणीव मनाला अगदीच पोखरून टाकते. अनावधानात जे राहून गेले आणि काहीतरी राहून जातेयं असे वाटायला लागले कि मनाची भ्रांत सुरु होते, अनपेक्षित बदलांच्या वाटेवर...

परिणाम. परिणामांचे विश्लेषण करण्यासाठी कारणं सुसंगत होती की विसंगत याचा विचार करायला हवा. परिणाम हे कारणं उलटून गेली की मगच दिसायला सुरवात होतात. आयुष्याच्या संसारात, मनाच्या चार भिंतीमध्ये कारण - परिणामाची जोडी कशा पद्धतीने नांदते यावर खरे सुख अवलंबून राहते. परिणाम जाणवता, त्यानंतर पश्चाताप तर मागोवाच घेत असतो. नाही म्हटले तरी पश्चाताप थोडा का असेना सगळ्यांच्या वाटेला आलेला असतोच. रंग बदलणाऱ्या सरड्यासारखी माणसं भेटताच की प्रत्येकाला. कधीकधी तर चहुबाजूंनी तशीच माणसं असता असे जाणवायला लागते. ज्याला जो रंग शोभतो तो तसे वागत जातो. आपण मात्र रंगांची निवड पारखून करावी. नाहीतर आयुष्य अनुभवाने उजाळून निघण्यापेक्षा पश्चातापाने जळून जाईल. एक क्षणिक चूक त्यातून

आयुष्यभर पुरेल इतका पश्चाताप जन्माला येऊ शकतो. मग चुका करायच्याच नाहीत का? हे सगळे लिहितांना देखील माझ्या कडून क्षणिक चुका झाल्याच की, पण मी त्या नंतर सुधारल्या देखील वेळेच्या आत.

वेळ. कितीही आणि काहीही केले तरी कधीतरी वेळ आपल्यातील नसतेच असे वाटून जाते, पण ती वेळ आपली नसूनही जाण्यास तयार नसते. जे आपले असते ते अलगदपणे आयुष्यातून सुटून जाते कोणालाच न कळता. वेळेसोबत चालत आलेल्या बऱ्याच गोष्टी असता, न उकलणाऱ्या. तरीही अशीच असते का वेळ, निरुत्तर ! वेळेला ना बंधन असते ना पाठपुरावे. मनात धाकधूक ठेवून जाते ती, कोणत्या गोष्टी तेसुद्धा वेळ तिच्यासोबत घेऊन जाते. मग नसते किंमत वेळेला ना त्या धाकधूक करणाऱ्या मनाला. वेळ बदलणार असते कधीतरी, कितीकाळ नाही सांगता येत. काही गोष्टी नाहीच येत सांगता. वेळेअभावी, वेळेमुळे आणि वेळ निघून जाते तेव्हाही. हाताच्या मनगटावर घड्याळ बांधता येत असेल, वेळेला बांधून ठेवणे नाहीच जमत. नंतर बदलणारी वेळही तीच असते फक्त नवीन मुखवटा सजावटीसह लावून येते ती. ती अशीच असते....

संवाद...

“मी श्रद्धेच्या वास्तविक आधारावर आस्तिक आहे.” मत-मतांतर असूच शकता. आणि हा माझा मुद्दा आहे असे वाटले तरी काही हरकत नाही. ‘श्रद्धा’ कोणासाठी काहीही असू शकते ज्याच्या त्याच्या प्रचीती नुसार. सतत श्रद्धास्थानाला भेट देणाऱ्यांची श्रद्धा जास्त आणि जे क्वचित भेट देतात त्यांची कमी, असा सर्वसाधारणपणे मोहर लावलेला विचार. असेच वावरतो आपण. ज्या ठिकाणी मला अंतरात्म्याशी जोडलेले वाटते ते माझे श्रद्धास्थान. कॉलेजचे वाचनालय, माझ्या पलंगावर सतत कोणते ना कोणते पुस्तक असतेच, वाचनीय अवस्थेत ही माझी साधना आणि अशी कित्येक ठिकाणे माझे श्रद्धास्थान आहेत. दिवसागणिक त्यात वाढ होत राहिलच. अशीच कधीतरी खूप दिवसानंतर देवासमोर बसली, नमस्कार केला. डोळेबंद करून, “सगळ्यांना जे हवे ते लाभो, आणि जे घडतंय ते सोसण्याचे बळ दे”. माझी प्रार्थना संपली तोच विचार चकाकला – “किती स्वार्थी आहे मी? ”. ‘वसुधैव कुटुंबकम्’ चा परिणाम खूप आधीपासूनच आहे पण त्या नावाखाली मी कुठेतरी माझाही वाटा मागतेच आहे की ! माझे मलाच मनात हसू आले आणि आता संवाद तर घडायलाच हवा. देव आणि त्याच्या निर्मितीत...

निर्मिती : काय मागणे असावे तुझ्याकडे हेच नाही समजत मला?

देव : बघ, काहीतरी तर हवे असेलच ना, तुला पण?

निर्मिती : मी मागावे आणि तू द्यावेस, कितीदा झालेत असे मलाही आणि तुलाही चांगलेच माहित आहे.

देव : सगळ्यांना कमी अधिक प्रमाणात मिळतेच की.

निर्मिती : सर्वप्रथम, सगळे मी नाहीत.

मी काही कोणी देवदरबारातील व्ही.आय.पी. नाही की, मला म्हणून सहज त्याच्याशी बोलता येते की काय. देवाचेही संवाद मीच लिहित असते पण आयत्यावेळी. असे ते काही अगदी तोंडपाठ व्हावीत म्हणून आधीच लिहिलेले नसतात कारण त्यासंदर्भात नेमका विषय काय असावा हेही तसेच ठरते आयत्यावेळी. माझ्या मनाला 'देव' हे पात्र मी निभावण्यासाठी दिलेले असते. प्रत्येकात देव असतो. मनाची पूजा केली तरी सगळे सफल. मी यात मानसिकतेचा वापर करून घेते, म्हणजे कसे आपले पात्रच जर 'देव' असेल तर कुठेतरी मनाला कोणतेही प्रश्न सोडवण्यासाठी आधी ते वाचता आले पाहिजे. मग ते वाचण्यासाठीचा आत्मविश्वास आपोआप मिळतो. कधीतरी काहीतरी घडण्यासाठी वा घडत असणाऱ्या घटनांना वाचण्यासाठी देव आणि आपल्यात संवाद घडणे अत्यंत महत्वाचे होऊन जाते.

सगळ्यांनाच भेटणारा 'देव' सारखाच नसतो. सगळ्यांचे प्रश्न तरी कुठे सारखे असता. सगळ्याच दगडांचे रुपांतर मूर्तीत होत नसते. त्या मूर्तीकाराच्या नजरेत ज्या दगडात मुर्तीरूप जाणवते त्याच्यावरच ती कलाकुसर होऊ शकते. मूर्तीवर पडणाऱ्या सगळ्याच नजरा तरी कुठे मूर्तीकाराच्या असता !

तर साधारण सततचा माझा माझ्याशी होत असलेला संवाद खूप महत्वाचा असतो असे माझे मलाच वाटते. सगळ्यांना वाटते तसे मलाही बरेच काही वाटते. स्वतःशी साधलेल्या संवादात आपण आपल्यालाच नव्या पद्धतीने भेटत असतो. या सगळ्यात कुठेतरी इतरांशी संवाद हरवून जातो की काय असेही वाटायला लागते. एकदाचा संवाद हरवला की त्याला शोधणे कठीण होत जाते. आयुष्यात संवाद हरवू न देणे हे अतिशय महत्वाचे असते. सगळ्याच हरवलेल्या गोष्टी परत मिळतातच असे नसते. आपल्यातल्या संवादास बोलके करावे प्रत्येकाने. कोणाजवळ बोलावे हेही तितकेच गुणकारी असते. आपले विचार कोणासाठी वायफळ बडबड असू शकते किंवा आपणच कोणातले नसतो. संवाद आणि बोलणे यात तफावत असते. जेवतांना न कळत दाताखाली येणारा खडा म्हणजे बोलणे असते आणि जेवण करण्याआधीच येणारा खमंग असा सुवास म्हणजे संवाद असता. बोलणे आज असते फारफार उद्यापर्यंत, संवाद चिरकाल असता.

अडीच अक्षरं...

डोक्यात विचारांचा गुंता गिरट्या घालत होता. सगळेच विचार कागदावर मावत नसतात आणि कवितेत सगळेच सांगायचे नसते.

आपल्या रस्त्यावरल्या बागेत ऊन फुलते
आणि निवडुंगाचे फणे डोलतात
चक्रव्यूहाला समजत गेलो सर्जनांचे गर्भाशय
आणि माणसांना हृदय हवी असतात जपून ठेवायला
असं वाटून गेलेले...

‘मलिका अमर शेख’ यांची कविता ऐकून झाली. सकाळी संध्याकाळी दररोज ऐकत असते असेच. ही कविता म्हणजे जणू माझ्यासाठीच लिहिलेली असे वाटून जाते. एका बाजूला समग्र गुंता आणि सगळ्याच बाजूला कविता असा दिनक्रम थोडक्यात चालू असतो. तोच कधी न आवाज करणारा मोबाईलही किंचाळतो, पण यावेळेस मोबाईलही तोच होता फक्त समोरून आवाज मात्र वेगळा. स्पष्ट, बेधडक तिला शोभावा असाच...!

वसुंधरा : ऐक ना अगं, ‘...अडीच अक्षरांची दुनिया’ या बद्दल तू काय सांगशील? मी एका स्पर्धेत सहभागी झाली आहे त्यात हा विषय मांडायचा आहे. तुला काय वाटते याबद्दल काय असू शकते.

सध्या ती कायद्याचे शिक्षण घेत आहे. त्याची प्रचीती मला तिच्या या बोलण्यातून जाणवलीच.

मी : तू कशा पद्धतीने विचार केला आहेस या मुद्द्यावर. तुला काय वाटते. काही लिहिले आहेस का?

वसुंधरा : हो, तसे मी लिहिले आहे. तुला ऐकवू का?

मी : हो, नक्कीच.

आणि बरोबर इथून पुढचे ६ मिनिट, ती आवजात चढ उतार ठेऊन बोलत होती आणि मी कान देऊन ऐकत होती. तिने उत्तम पद्धतीने विषयाला हात घातलेला आणि त्या अडीच अक्षरात जन्म – मृत्यू याचाही समावेश केलेला आणि मला ती पुन्हा विचारांच्या वाटेवर सोडून जाते.

जन्म आणि मृत्यू यादरम्यान जे राहून जाते ते जगणं ! बाळ जन्माला आल्यावर सगळ्यात पहिले काम असते ते म्हणजे त्यांचे ‘रडणे’, टाहो फोडतात ती बाळं त्यांच्याच जन्माची. तोच धडा असतो आयुष्याचा. हळूहळू एक एक पायरी पार केली जाते, गंमतीशीरपणे. जन्माला निमंत्रण असते आणि मृत्यूलाही. जगण्याचे निमंत्रण कोणीच देत नाही. आणि जगणं कुठल्याच बाजारात

विकता येत नाही. आपण आपले निमित्त शोधायचे असते नाहीतर तयार करायचे. खरंच, जगतांना राहून जातात का गोष्टी मागे? ज्या हव्या असता अगदी जशाच्या तशाच. या जगण्यात काही गोष्टी आपल्यासाठी नसतात ना आपण कोणात्या गोष्टींसाठी. ओंजळीतून सगळेच सुटून जाते तरी ओंजळ घट्ट करता येऊच नये. मनाची ओंजळ मात्र तशीच असते, त्याच ओलाव्यासह.

हव्यास. एखादे असतात स्वप्नांचे हव्यास घेऊनच जन्माला आलेले. त्यांची स्वप्न हेच त्यांचे जगणं असते. वरील ओळीच्या पूर्णविरामापर्यंतचा प्रवास हेच त्या वेडी लोकांची जगणे असते.

स्वप्नापोटी वेडी झालेले भेटतातच, मला तशी कमी भेटलीत आणि जी भेटलीत त्यांनी तर जगण्यालाही वेड लावलेले. 'वेड' प्रत्येकाला कशाचे न कशाचे असतेच. फक्त शोधता आले पाहिजे, दगडाच्या मूर्तीत देव शोधणारे आपण आयुष्यात जगणं शोधता येऊच नये. जगतांना कधीकाळी दुःखाची अतिशयोक्ती होत असते याचीही जाणीव होत जाते, म्हणून का मग जगणे सोडून द्यायचे? या अशा 'वेडे' लोकांची स्वप्नच त्यांना जगवत असतात. आपण या वेड्यांच्या कोणत्या प्रकारात विभागातो आहोत हे तरी समजायला हवे आणि असेही आपल्याला विभाग पाडणे जास्त लवकर जमते, नाही का? मुळात काही लोकं ही जन्मापासूनच 'वेड' घेऊन आलेली असतात. अशी माणसं जेरबंद नाही होऊ शकत. काही ठराविक काळासाठी धुसर होऊच शकता पण ते काही

मृगजळासारखे नसतात इतके नक्कीच. कुठून तरी कवडसा शोधतातच आणि त्यातून येत असते ती जगण्याची लकेर.

असें म्हणतात की काही गोष्टी फक्त आपल्या असता, म्हणजे ना त्या जगाला कितीही सांगण्याचा प्रयत्न केला तरी त्यांना कळणार नसतात. कारण त्या गोष्टी ही तशाच असतात त्या फक्त आपल्या असता. असे कोणी नाही मी स्वतःच म्हणत असते !

स्वप्न. किती छोटा शब्द आहे ज्यांना उंची नसते त्यांची खोली बघावी. हे फक्त त्यांनाच कळतं जे त्यात शिरतात. एकदा का तुम्ही आत शिरलेत तर तुम्ही डुबकी मारून बाहेर येऊन जावे असे चालत नाही. एकदा का तुम्ही या स्वप्नाच्या समुद्रात उडी टाकली की एक तर तुम्ही बुडाल नाहीतर क्षितिज शोधाल तुमच्या आतले आणि जर बुडाले तरही काही गैर नाहीच. कारण उडी टाकणे हा पण आतलाच आवाज असतो आणि जगलात तर जगाला जगवाल. ही असते स्वप्नांची ताकद. टाकणार ना उडी तुमच्या स्वप्नाच्या समुद्रात?

सुरवातीला नाका-तोंडात खारट पाण्यामुळे खोकला येऊ शकतो, आतमध्ये जळण होऊ शकते. लाटा पाण्यातून बाहेर फेकूनही देतील, तरीही आपण चाल करावी पुन्हा पुन्हा. नव्या दमात...

भिंत

हळू बोला,
भिंतींनाही कान असतात
तिला संवेदनाही असतीलच
म्हणून ती कठीण असेलही...

“ आराम हराम हैं ” लहानपणी शाळेच्या भिंतीवर सजावटीसह लिहिलेले हे वाक्य तेव्हा इतकेसे समजले नव्हते. तरी कोणाला विचारावे असे वाटले देखील नाही. आता भिंतीवर लिहिले आहे म्हणजे काहीतरी तर खास असेलच त्यात वाटून गेलेलं. तेव्हा फक्त एवढेच माहित होते आराम म्हणजे झोप. झोप कशी काय चांगली नसेल आपल्यासाठी असा तेव्हा पडलेला साधा, निष्पाप त्या वयासारखा प्रश्न. तेव्हा पडलेल्या प्रश्नांना तेव्हाच उत्तरं मिळालेली चांगली असता. नाहीतर चुकीच्या समजाचे बीज रोवले जाते आणि नंतर नारळाच्या झाडाला मोहर यावा अशी अपेक्षा बाळगली जाते आणि अपेक्षांचा स्वभावधर्म असतो भंग होण्याचा ! भिंतींनाही बोलके केले जाऊ शकते असे तेव्हा

वाटलेले, म्हणून असे काही लिहीले जात असेल आणि आता त्याच भिंतीबद्दल मी लिहिण्याचा प्रयत्न करत असते. काळ्या दगडावरची रेष, भिंतीपत्रकं, जाहीराती आणि नाहीच काही तर 'कुत्र्यांपासून सावध' अशी टांगती पाटी. इतक्या पद्धतीने मला लाभलेल्या भिंती. त्या तशाच असता स्थायी स्वरूपात, कायम. तरीही त्या नवीन वाटाव्या? वर्तमानात भिंती इतिहास सांगत असता भविष्याच्या दिशेचा. काळ धरून ठेवलेल्या भिंती उदयाही तशाच असता, भरभक्कम. कठीणतेची असीमता हे मी भिंतीकडूनच शिकलेली. नवल वाटावे असे नाही पण सगळ्यांच्या आजूबाजूला भिंत तशीच असते, काठीण्यासह. वेगवेगळ्या रंगांची, नक्षीदार, बोलकी अशीही असते ती आणि भिंतीवर घड्याळ तर असतेच की !

वेळ पाळत असेल का भिंत? पाळत असेल यात थोडी शंका आहेच म्हणा पण ती वेळ समजावत असेल हे नक्कीच. माझ्या घरातील भिंतींवर मी कविता लिहून ठेवल्या आहेत, माझ्या सभोवतीच्या भिंतीसुद्धा कविताच बोलत असतात. काही भिंती वेगवेगळ्या ढंगाच्या असतात. काही भिंतींवर पूर्वज वसलेले असतात, पुस्तकांचीही भिंत असते म्हणजे ती भिंतसुद्धा वैचारिक होऊन जात असेल. अनेक भिंती, ज्या विभागात निर्जीवांपासून ते सजीवांपर्यंत प्रत्येकाला प्रत्येकात. ज्या घरात वैचारिक भिंत असते ते घर चिरंजीवी असते. एखाद्या नवीन ठिकाणी गेल्यावर तिथे

आपल्यासाठी त्या भिंती नवीन वाटतात, वाटायला हव्यात. तिथल्या भिंतीनी जो वेळ साचवलेला असतो तो आपल्यासारख्या नवीन माणसांसाठी गतकाळ असतो. मग आपण त्याच्याकडे आपल्या काळाच्या नजरेतून बघावे तरीही भिंत तशीच, तटस्थ.

लहान मुलांनी घरातल्या भिंतींवर एकदातरी रेषा ओढलेल्या असताच. तेव्हा भिंतही बालिश होत असेल का? कालांतराने त्या लहान मुलांसोबत भिंतही वाढीस लागत असेलच, कुठल्याच प्रकारात न बसणाऱ्या चित्रांसकट !

मित्रहो

पुस्तकं वाचून कोणी शहाणं होतं का?

हो! आम्ही म्हणतो होतं. वाचन करणारी माणसं त्यांच्याबरोबरच्या वाचन न करणाऱ्या माणसांहून अधिक प्रगल्भ आणि विचारी असतात.

कोणत्याही प्राण्याला, सजीवाला, अनुभवाने शहाणपण येतं. इतर प्राण्यांना काही प्रमाणात त्यांचे जन्मदाते थोडंफार शिक्षण देतात. पण मानव हा असा प्राणी आहे ज्याला पुर्वी जगलेल्या आणि आता जिवंत नसलेल्या माणसांचे अनुभवही शिकता येतात. ते पुस्तकांद्वारे. माणसाला आपल्या सभोवताली नसलेल्या, दूर देशातल्या माणसांचे अनुभव समजून घेऊन शिकता येतं. तेही पुस्तकांद्वारे. प्रत्यक्ष अनुभवांहून चांगला शिक्षक नाहीच. पण इतरांना आलेले अनुभव, त्यांनी खाल्लेल्या ठेचा याही माणसाला शिकवतात आणि शहाणे करून सोडतात.

म्हणून वाचा. वाचत रहा. इतरांना वाचायचा आग्रह करा. वाचाल तर वाचाल हे शंभर टक्के सत्य आहे.

मंडळी!

वाचायला तर हवंच!

www.esahity.com

www.esahity.in